

Izglītības vērtības transformācija sociālās kopienas, kultūras un ekonomiskajai izaugsmei
(IzVeTSKKEI)

IZGLĪTĪBAS VĒRTĪBU TRANSFORMĀCIJA

Dr.paed., prof. Velta Ļubkina

Dr.paed., doc. Svetlana Ušča

Doktorante Lāsma Balceraitė

23.11.2023.

Pētījuma jautājumi:

Kādi faktori nosaka pieaugušo izglītības un vērtību transformācijas nepieciešamību Covid-19 un ģeopolitisko apstākļu ietekmē?

Kāda pastāv saikne starp teorijā noteiktajiem faktoriem un empīriskās pārbaudes rezultātiem tālākai šo faktoru ieviešanai izglītībā vērtību transformācijas nolūkā?

Pieaugušo iesaistīšanās mācībās 21.gs ieņem nozīmīgu lomu cilvēka kā personības pilnveidošanā, tā arī ekonomikas attīstībai (Sart, Bayar, Corpadean, & Gavriletea, 2022). Tas ir **sarežģīts un nepārtraukts process** (Pumpiņa, 2021), kas transformējas, reaģējot uz ārējiem apstākļiem. Valstīs, kurās ir lielāka iesaiste pieaugušajiem mūžizglītībā ir ekonomiski spēcīgāka (Hovdhaugen & Opheim, 2018), kas skaidrojams ar cilvēku spēju laikus pielāgoties jaunajām tirgus tendencēm.

Vērtības un to skaidrojumi pēc S. Švarca teorijas (pēc S. Schwartz, 1992)

Vērtība	Vērtības skaidrojums
Drošība	Sabiedrības, attiecību un sevis drošība, harmonija un stabilitāte
Konformisms	Izvairšanās no tādām darbībām, kas var satraukt citus vai pārkāpt sociālās gaidas vai normas
Tradīcijas	Cieņa pret tradicionālo kultūru vai reliģiju, ar to saistīto ideju pieņemšana vai paražu ievērošana
Labestība	To cilvēku labklājības saglabāšana un veicināšana, ar kuriem ir biežs personisks kontakts
Universālisms	Visu cilvēku labklājības un vides aizsardzības atzīšana un aizsargāšana
Orientācija uz sevi	Neatkarīgums savās domās un darbību izvēlē, radošums un izpēte
Stimulācija	Aizrautība, novitāte un izaicinājums dzīvē
Hedonisms	Prieks un uz sevi vērsts juteklisks apmierinājums
Sasniegumi	Personīgi panākumi, demonstrējot kompetenci atbilstoši sociālajiem standartiem
Vara	Sociālais statuss un prestižs, kontrole vai dominēšana pār cilvēkiem un resursiem

Daudzām problēmām, kas šobrīd norisinās Eiropā, ir meklējama sasaiste ar sabiedrības vērtībām. Pētījumos ir pierādīts, ja indivīds piedzīvo draudus, piemēram, 2008. gadā finanšu krīzi, Covid-19 pandēmija, kara draudus (Krievijas iebrukums Ukrainā), tas īpaši ietekmē atvērtību jaunajam. Katrā no šiem gadījumiem **drošības un tradīcijas vērtība pieaug, turpretī samazinās motivācija,** kritums vērojams arī sasniegumiem, stimulācijai un hedonismam (Sortheix, Parker, Lechner, & Schwartz, 2019).

Rezultāti

Anketa tika izveidota pamatojoties uz Švarca vērtību modeļa, lai saprastu indivīda vērtības un to transformāciju, par Latvijas iedzīvotājiem Covid-19 pandēmijas un ģeopolitisko notikumu ietekmē, kas notikuši pēdējos trīs gados.

Respondentu skaits 132

Norise aptauja tika izveidota interneta aptaujas vietnē *Google Forms*, un interneta saite uz šo aptauju tika publicēta dažādos sociālajos tīklos.

Laiks no 2022. gada aprīļa līdz novembrim

Pēc Kronbaha alfa testa iegūtais koeficients ir ar ļoti augsta ticamību $\alpha = 0,939$, tas nozīmē pietiekamu ticamību un iekšējo raksturlielumu saskaņotību.

Pētījuma datu apkopojums pēc Švarca vērtību modeļa

Vērtību iedalījums pēc Švarca modeļa	Indivīdu vērtību sadalījums no 1-10		
	Iestājoties Covid-19 pandēmijai	Iestājoties Krievijas – Ukrainas karam	Iestājoties energoresursu krīzei Eiropā
Drošība	8,4	8,6	8,3
Konformisms	7,2	7,2	7,0
Tradīcijas	7,4	7,5	7,2
Labestība	8,5	8,3	8,0
Universālisms	7,3	7,9	7,3
Orientācija uz sevi	7,6	7,1	7,0
Stimulācija	7,2	6,7	6,6
Hedonisms	6,6	6,0	6,1
Sasniegumi	7,3	6,7	6,7
Vara	4,8	4,9	4,9

2. Anketēšanas mērķis noskaidrot Latvijas iedzīvotāju viedokli par esošām izglītības vērtībām mūžizglītībā, to salīdzināšanai pirms Covid-19 pandēmijas un pēc pandēmijas posmā.

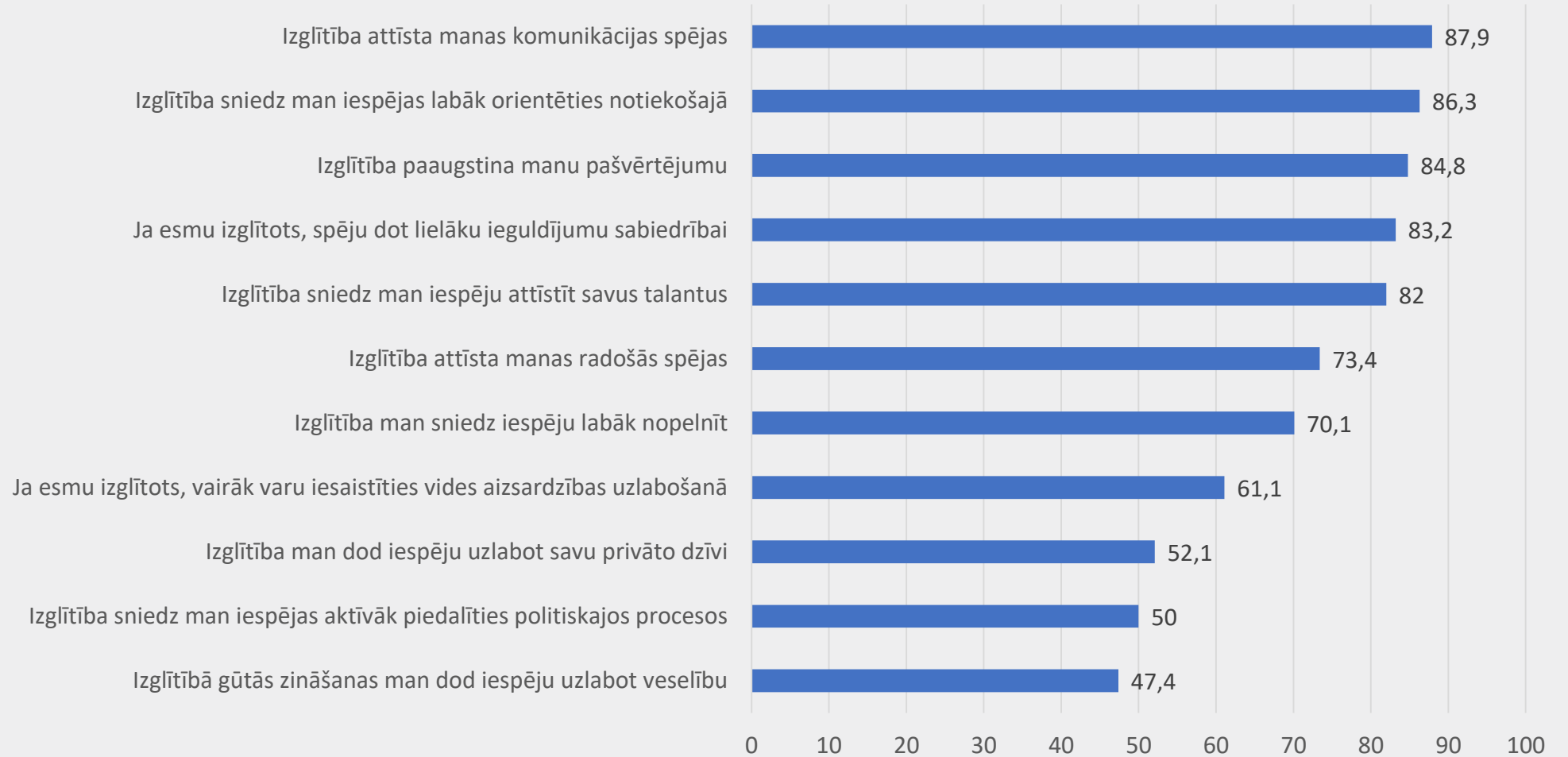
Respondentu skaits 422

Norise aptauja tika izveidota interneta aptaujas vietnē *Google Forms*, un interneta saite uz šo aptauju tika publicēta dažādos sociālajos tīklos.

Laiks no 2022. gada aprīļa līdz novembrim

Pēc Kronbaha alfa testa iegūtais koeficients ir pietiekami ticamība $\alpha = 0,717$, tas nozīmē pietiekamu ticamību un iekšējo raksturlielumu saskaņotību.

Respondentu ieguvums no iesaistes mūžizglītībā

Respondentu kopas raksturojums

Pēc vecuma	Pēc lokalizācijas	Pēc izglītības
25 - 34 gadi - 34,9 %	Vidzeme - 34,2 %	augstākā izglītība - 68,8 %
35 - 44 gadi – 32,7 %	Rīga - 29,1 %	profesionālā vidējā izglītība - 17,4 %
45 - 64 gadi – 28,1 %	Kurzeme - 12,6 %	vidējā izglītība - 12,1 %
65 – 70 gadi – 4,4 %	Zemgale - 13,1 %	pamatizglītība - 1,2 %
	Latgale - 12,8 %	sākumskola vai nepabeigta pamatskola - 0,5 %

Mijsakarības starp ieguvumiem no izglītības (1)

Faktors	Faktoru mijiedarbība	Rādītājs
lielākas iespējas darba tirgū	1) lielāku ienākumu gūšanu 2) labklājības līmeņa paaugstināšana 3) citi iemesli	($r=,388$; $p=,001$) ($r=,157$; $p=,001$) ($r=,222$; $p=,001$)
lielāku ienākumu nodrošināšanu	1) valsts ekonomikas uzlabošanu 2) labklājības paaugstināšanu	($r=,186$; $p=,001$) ($r=,302$; $p=,001$)
problēmu risināšanas spēja	1) valsts ekonomikas uzlabošanu 2) risināt globālas problēmas 3) celt savu pašvērtējumu 4) veidot mūsdienīgu sabiedrību 5) vienlīdzīgu iespēju radīšana	($r=,238$; $p=,001$) ($r=,361$; $p=,001$) ($r=,122$; $p=,014$) ($r=,258$; $p=,001$) ($r=,151$; $p=,002$)
ekonomikas uzlabošana	1) lielāku ienākumu nodrošināšana 2) problēmu risināšanas spēja 3) labklājības paaugstināšana 4) risināt globālas problēmas 5) mūsdienu sabiedrības veidošana 6) vienlīdzīgu iespēju radīšana 7) citas iespējas	($r=,186$; $p=,001$) ($r=,238$; $p=,001$) ($r=,198$; $p=,001$) ($r=,395$; $p=,001$) ($r=,163$; $p=,001$) ($r=,280$; $p=,001$) ($r=,103$; $p=,037$)

Mijsakarības starp ieguvumiem no izglītības (2)

Faktors	Faktoru mijiedarbība	Rādītājs
labklājības paaugstināšana	1) lielākām iespējas darba tirgū 2) lielāki ienākumi 3) problēmu risināšanas spējas 4) risināt globālas problēmas 5) mūsdienu sabiedrības veidošana 6) vienlīdzīgu iespēju radīšana 7) citas iespējas	(r=,157; p=,037) (r=,302; p=,001) (r=,122; p=,014) (r=,151; p=,002) (r=,181; p=,001) (r=,134; p=,007) (r=,154; p=,002)
risināt globālas problēmas	1) problēmu risināšanu 2) ekonomikas uzlabošana 3) labklājības uzlabošana 4) mūsdienu sabiedrības veidošana 5) vienlīdzīgu iespēju radīšana	(r=,361; p=,001) (r=,395; p=,001) (r=,151; p=,002) (r=,305; p=,001) (r=,239; p=,001)
mūsdienu sabiedrības veidošana	1) ekonomikas uzlabošana 2) labklājības paaugstināšana 3) risināt globālas problēmas 4) vienlīdzīgu iespēju radīšana	(r=,163; p=,001) (r=,181; p=,001) (r=,305; p=,001) (r=,229; p=,001)

Secinājumi (1)

1. Vērtību transformācijā nenoliedzama ietekme ir COVID-19 pandēmijai un pastāvošiem ģeopolitiskiem apstākļiem, ko pierāda zinātnieku teoriju izpēte, kas pamato faktu Švarca indivīda vērtību un motivācijas teorijās, ka mainoties ārējiem apstākļiem vērtības savstarpēji var veidot saskaņas vai tieši pretēji veidoties konflikts starp vērtībām, piemēram, Covid-19 pandēmija radīja bailes par indivīda veselību, vai kara stāvoklis kādā noteiktā teritorijā norāda uz to, ka indivīda vērtība “sasniegumi” būs konfliktā ar indivīda vērtību “drošība”.

Secinājumi (2)

2. Pēc Švarca indivīda vērtību teorijām, cilvēks par savu vērtību izvirza šobrīd drošību, savukārt samazinās tādas vērtības, kā stimulācija un sasniegumi, ja pastāv kara draudi. Aptaujas dati norāda uz to, ka ierobežojumi un neziņa par nākotni var samazināt vēlmi iesaistīties mūžizglītībā, lai attīstītu jaunas prasmes.
3. Indivīda vērtības strauji nemainās, bet tās var mainīties iestājoties neparedzamiem apstākļiem valstī vai pasaulē. Svarīgi atzīmēt, pēc *Kruskala – Vallisa* testu iegūtajiem rezultātiem ka indivīdu vērtības veiktajā pētījumā par reģioniem neatšķīrās, bet pa vecuma grupām vērtību nozīmīgums bija vērojams.

Diskusija

Vai norādītie faktori ir pietiekoši, vai būtu kas papildināms?